

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

**ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ Ή ΚΑΙ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΗ Β/ΘΜΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.
ΟΥΤΟΠΙΑ Ή ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;**

**INCLUDING STUDENTS WITH DISABILITIES OR SPECIAL
EDUCATIONAL NEEDS IN SECONDARY EDUCATION IN GREECE.
UTOPIA OR REALITY?**

της
Μπέργιου Βαΐας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ.-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1ος Επιβλέπων: **Καμπάς Αντώνιος**, Καθηγητής ΤΕΦΑΑ ΔΠΘ

2ος Επιβλέπων: **Βενατσάνου Φωτεινή**, Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΦΑΑ ΕΚΠΑ

3ος Επιβλέπων: **Λολίτσας Κωνσταντίνος**, Συνεργάτης ερευνητής Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ”

Κομοτηνή/Αθήνα
2018

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο διερεύνησης την δυνατότητα υλοποίησης της ισότιμης συνεκπαίδευσης στη Β/θμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα, υπό το πρίσμα ενός οραματισμού, πραξιακής μεταβολής των εκπαιδευτικών και κοινωνικών δεδομένων. Ως εκ τούτου, μελετά, την ύπαρξη και προώθηση των αναγκαίων αλλαγών και προϋποθέσεων, που καθιστούν δυνατή, την επίτευξή της σε επίπεδο κυρίως θεσμικού πλαισίου. Η ποιότητα (το είδος) των αλλαγών αυτών προσδιορίζουν το είδος της συνεκπαίδευσης και το νόημα που αποδίδεται σε αυτή. Μια ολιστική προσέγγιση της υλοποίησής της, δεν αφορά μόνο τους μαθητές με α./ε.ε.α., παρά όσους, λόγω οιασδήποτε διαφορετικότητας υφίσταται εκπαιδευτικό και κατ' επέκταση κοινωνικό αποκλεισμό και απαιτεί επαναπροσδιορισμό των στόχων της γενικής β/θμιας εκπαίδευσης στο σύνολό της, σύμφωνα με τις αρχές, τις αξίες και τους στόχους της, πέρα από τα όρια της παραδοσιακής ειδικής αγωγής. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στην συγκεκριμένη εργασία είναι καταρχήν μια βιβλιογραφική επισκόπηση στο θέμα της ισότιμης συνεκπαίδευσης μέσω της ενταξιακής της πορείας και ακολούθως η μελέτη των βασικότερων νομοθετικών ρυθμίσεων σε επίπεδο Β/θμιας Εκπαίδευσης, που σχετίζονται με την ένταξη και την ισότιμη συνεκπαίδευση ατόμων με α./ε.ε.α., από το 1981 μέχρι και σήμερα. Η κριτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της βιβλιογραφικής έρευνας κατέδειξε ότι δεν προωθούνται δομικοί μετασχηματισμοί στην εκπαίδευση στο σύνολό της, παρά διορθωτικές αλλαγές που αφορούν κυρίως μια μερική συνεκπαίδευση των μαθητών με α./ε.ε.α., στη β/θμια εκπαίδευση, υπό όρους και προϋποθέσεις. Εντούτοις, επισημαίνουμε ότι ακόμα και σε επίπεδο τροποποιητικών ρυθμίσεων, παρά τις αδυναμίες και τις ανεπάρκειες, υπάρχουν ορισμένα θετικά σημεία (ως ένα βήμα για περαιτέρω δράση) με την πρόθεση και προοπτική της ισότιμης συνεκπαίδευσής τους. Πρόκειται για τη θεσμοθέτηση παιδαγωγικών στρατηγικών (προσβασιμότητα, ισότιμη συμμετοχική ποιοτική εκπαίδευσή, δικαιοσύνη και ισότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών και κοινωνικών ευκαιριών) υπηρετώντας σε ένα βαθμό θεσμικά τις βασικές της αρχές. Η ισότιμη συνεκπαίδευση των μαθητών με α./ε.ε.α. οφείλει να εστιάζει κυρίως στην ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στους εν λόγω μαθητές και όχι τόσο στο χρόνο ή το χώρο, συνιστώντας εφελτήριο για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και καθορίζοντας την ποιότητα ζωής τους, αλλά και της κοινωνίας. Εν προκειμένω, οι αρχές και οι στόχοι της ισότιμης συνεκπαίδευσης σηματοδοτούν και την κατεύθυνση που πρέπει να κινηθούμε στη Β/θμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα, δηλαδή προς την καθιέρωση ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου, Ενιαίας Εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά. Όπως προαναφέραμε, έστω και με μικρά βήματα (ίσως, οι ανωτέρω τροποποιήσεις αποτελέσουν το έναυσμα για περαιτέρω δράση και μεταρρυθμίσεις). Αρκεί να υπάρχει όραμα και βούληση για την αναγκαιότητα της.

Λέξεις-Κλειδιά: Ισότιμη συνεκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Μαθητές με αναπηρίες ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Ειδική Αγωγή, Ελλάδα

Είναι χαρακτηριστική η σημασία των λόγων της H. Keller⁸⁵: «Ο πιο παθητικός άνθρωπος στον κόσμο είναι αυτός που έχει όραση, αλλά δεν έχει όραμα».

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Αγγελίδης, Π.(2010). Η συμπεριληπτική εκπαίδευση ως μια μορφή πρώιμης παρέμβασης. Στο Ν. Κορνηλάκη Μ. Κυπριωτάκη Γ. Μανωλίτσης (επ.). *Πρώιμη Παρέμβαση. Διεπιστημονική θεώρηση*. Αθήνα : Πεδίο
- Αλεξίου, Θ. (2006). Κοινωνικός αποκλεισμός και αποκλεισμένες ομάδες: Οι ιδεολογικές λειτουργίες μιας εννοιολόγησης, *Κοινωνία και ψυχική υγεία*, τχ. 1, σσ. 32-50.
- Ανθόπουλος, Κ., Δαγκλής, Β., Μπουζάκης, Σ. & Τσολάκης Χ. (1994). *Μόρφωση και Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών*. Θεσσαλονίκη: Art of Text.
- Apple, M. (1986) . *Ιδεολογία και αναλυτικά προγράμματα*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής
- Blackledge, D. & Hunt, B. (2004). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βλάχου, Α. Διδασκάλου, Ε. και Παπανάνου, Ι. (2012). Εννοιολογικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου (Επιμ.), *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. (σσ.123-151) Αθήνα: Πεδίο.
- Γενά, Α. (1997). Βασικές αρχές για το ξεκίνημα της συνεκπαίδευσης στην Ελλάδα. Στο Ε. Τάφα, (Επιμ.). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*, (σσ. 231-245). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεωργογιάννης, Π. (2004). Διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα των εκπαιδευτικών. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.), *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου*. Άρτα 10-11 Δεκεμβρίου 2004. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 18 Απριλίου 2014, από <http://www.inpatras.com/praktika/arta/georgogianis.php>

⁸⁵ τυφλή και κωφή Αμερικανίδα συγγραφέας, ακτιβίστρια....

- Γεωργόπουλος, Β., Διαλυνάς, Γ. (2002). Τα Τμήματα Ένταξης στη Β/θμια Εκπαίδευση. Από τη Θεωρία στην πράξη, πειραματική εφαρμογή στο 16ο Γυμνάσιο Πάτρας. *Θέματα Ειδικής Αγωγής*. 18, 27-31.
- Γιούλτσης, Β. (1985). *Εισαγωγή στη Γενική Κοινωνιολογία*. Θεσσαλονίκη: Α. Κυριακίδη.
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα Ατραπός.
- Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και Ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Μεταίχμιο.
- Γκότοβος, Α. (1994). *Παιδαγωγική αλληλεπίδραση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δεληγιώργη Α. (2008). *Καιρός. Σύγχρονοι προβληματισμοί για έναν καλύτερο κόσμο*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Δελλασούδας Λ.(2005).*Εισαγωγή στην Ειδική Παιδαγωγική. Σχολική Ένταξη Μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες. Από τη θεωρία στην Πράξη*. Τόμ. Α΄. Ατραπός: Αθήνα.
- Δόικου, Μ. (2000). Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε θέματα Ειδικής Αγωγής: διερεύνηση της προσφοράς μαθημάτων Ειδικής Αγωγής στα Παιδαγωγικά Τμήματα της Ελλάδας. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 30, 27-64.
- Δόικου – Αυλίδου, Μ. (2006). Ψυχοκοινωνική στήριξη των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες: Αντιλήψεις φοιτητών/τριων για το ρόλο του εκπαιδευτικού. Στο Φ., Βλάχος, Φ., Μπονώτη, Π., Μεταλλίδου, Ε. Δερμιτζάκη, & Α. Ευκλείδη, (επίμ.). *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος: Ανθρώπινη συμπεριφορά και εκπαίδευση*, Τόμος 4,(σσ. 89-118). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). *Οι Ανάπηροι και η Εκπαίδευσή τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (ανατύπωση Πεδίο 2011/2012).
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2012). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις: Θεωρία & Πράξη* (σσ. 261-271). Αθήνα: Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). Η εξέλιξη της Ειδικής Εκπαίδευσης: Από το Ειδικό στο Γενικό Σχολείο. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*, (Τόμ. Β: Πράξη, σσ. 9-33). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (ανατύπωση Πεδίο 2011/2012:231-250).

- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000). Η αναγκαιότητα της ένταξης: προβληματισμοί και προοπτικές. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα; Η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες*, (σσ. 31-56). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1996). Εκπαιδευτική πολιτική και ένταξη των ανάπηρων παιδιών στη βασική εκπαίδευση. Προβληματισμοί - Προϋποθέσεις – Προοπτική. *Πρακτικά του 2ου Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής*, (σσ.25- 40). Αθήνα: Ιόνιος Σχολή, Φεβρουάριος.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Παπασταυρινίδου, Γ. & Καραγιάννη, Π. (2012). Ανακτώντας την ελπίδα για την Παιδαγωγική της Ένταξης. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου- Ντέρου, & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιμ.) *Αναπηρία και Εκπαιδευτική Πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης* (σσ. 213-234). Αθήνα : Πεδίο.
- Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. (1999). Η εξέλιξη του προβληματισμού για τη γυναικεία Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Στο Β. Δεληγιάννη, & Σ. Ζιώγου, (επιμ.) (β' ανατύπωση) *Εκπαίδευση και Φύλο*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Habermas, J. (1997). *Η Ηθική της επικοινωνίας. Ηθική του διαλόγου - Σημειώσεις για ένα πρόγραμμα θεμελίωσης*. (μετ.) Καβουλάκος, Κ. Αθήνα : Εναλλακτικές Εκδόσεις.
- Καββαδία-Γώγου, Λ. (1987). Ενσωμάτωση ή διαχωρισμός; Μια προσπάθεια ενσωμάτωσης των παιδιών με ειδικές ανάγκες: Κοινωνιολογική προσέγγιση, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 34, 34-38 & 35, 55-65.
- Καραγιάννη, Π. (2012). Εκπαιδευτικές πρακτικές για την ένταξη παιδιών με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιστ. Επιμ.), *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις: Θεωρία & Πράξη* (σσ. 421-436). Αθήνα: Πεδίο.
- Καραγιάννη, Γ. (2009). Εισαγωγή στην ελληνική έκδοση του: Μ. Oliver, *Αναπηρία και Σπουδές Περί Αναπηρίας*. Στο Μ. Oliver (επιμ. Γ. Καραγιάννη), *Αναπηρία και Πολιτική* (σσ. 9-25). Αθήνα: Επίκεντρο.
- Καραγιάννη, Π. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2006). Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας. Θεωρία και ερευνητική πρακτική. *Αντιφάσεις και ερωτήματα. Μακεδόν, 15*, (σσ.223-231).
- Κασσιανός, Π. (2016).Ενιαίο Σχολείο. Μια πρόταση για τη συνεκπαίδευση. *Πρακτικά του 5ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης, Λειτουργίες νόησης και λόγου στη*

συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή . (Τόμ. 2015), (σσ.616-621).
Αθήνα : Ε.Κ.Π.Α.. DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.262>
<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/262>

Κιτσαράς, Γ. (1995). Νομική και ηθική διάσταση της εκπαίδευσης των ειδικών παιδιών. Στο Μ. Καϊλα, Ν. Πολεμικού& Γ. Φιλίππου (επιμ). *Άτομα με ειδικές ανάγκες* (σελ. 77-94), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κίτσου, Α, (1993). *Ιστορική εξέλιξη του θεσμού της συνεκπαίδευσης των δύο φύλων στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη.

Κόμπος, Χ. (1992). *Ο θεσμός τη ένταξης παιδιών με αναπηρίες στα δημοτικά σχολεία και οι υποχρεώσεις της κοινωνίας και του κράτους*. Λευκωσία: Βιβλία για όλους.

Κοντάκος, Α. (2014). Το σύστημα επικοινωνίας της κοινωνίας και ο ρόλος του σώματος: Απόπειρα μιας ιστορικής συστημικής προσέγγισης της επικοινωνίας. Στο Klinzing, H. G., Πολεμικός, Ν. Ε., Κοντάκος, Α. & Σταμάτης, Π.Ι. (επιμ.). *Μη λεκτική επικοινωνία στην εκπαίδευση: Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Διάδραση.

Κρουσταλάκης, Γ. (2000). *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Κυπριωτάκης, Α. (2001). *Μια παιδαγωγική. Ένα σχολείο για όλα τα παιδιά. Σύγχρονες αντιλήψεις αγωγής και εκπαίδευσης των παιδιών με εμπόδια στη ζωή και στη μάθηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λαμπροπούλου, Β. & Παντελιάδου, Σ. (2000). Η ειδική αγωγή στην Ελλάδα – Κριτική θεώρηση. Στο Α. Κυπριωτάκης (επιμ.). *Πρακτικά Πανευρωπαϊκού Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής*, (156-170). ΠΤΔΕ, Σχολή Επιστημών Κρήτης: Ρέθυμνο.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής. (1998). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Λιοδάκης, Δ. (2000). *Εκπαιδευτικά Προγράμματα για Τυφλούς*. Αθήνα: Ατραπός.

Luhmann, N. (1995). *Θεωρία των κοινωνικών συστημάτων*. (επ.)Α. Μακρουδημήτρης – Π. Καρκατσούλης, (Εισαγ. – Επιμ.). Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Mannheim, K. (1997). *Ιδεολογία και Ουτοπία*. (μετ.) Γ. Ανδρουλιδάκης, (επ.) Π. Κονδύλη. Αθήνα, ανασύρθηκε την 4/3/2018, 1.40 π.μ.: 1. Mannheim_Ideology_Utopia

- Meister, H.(2004). Βασικές παιδαγωγικές και διδακτικές αρχές της ένταξης. Στο Α. Ζ. Σιδέρη (Επ.). *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*. τόμ. Α', (σ. 70-83). Αθήνα5: Ελληνικά Γράμματα.
- Μιχαηλίδης, Κ.Θ. (2009). *Συνεκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Παπασωτηρίου.
- Μουζακίτης, Α.(2011). Πέραν της ουσίας; Προβλήματα και προοπτικές της συστημικής θεωρίας του Λούμαν, *intellectum* 08 | 2011/ ανακτήθηκε: http://www.intellectum.org/tm/wp-content/uploads/2012/04/ITL08_074087_Systimiki-Theoria-tou-Luhman_Angelos-Mouzakitis.pdf
- Μπαγάκης, Γ. (1999). Αναζητώντας ελληνικό πλαίσιο συζήτησης για την αξιολόγηση στην εκπαίδευση. *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, 49: 20-27.
- Μπάρδης, Π. (1994). Η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες: Περιεχόμενο και φιλοσοφία της ενσωμάτωσης. Στο Μ. Καΐλα, Ν. Πολεμικός & Γ. Φιλίππου, (επιμ.). *Άτομα με ειδικές ανάγκες*. Τόμος Β', (σσ. 740-742). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπεζεβέκης, Η. (1989). *Εξελικτική ψυχοπαθολογία*. Αθήνα.
- Μπίρτσας, Χ. (1990). *Διδακτικά προγράμματα. Για παιδιά με «ειδικές» εκπαιδευτικές ανάγκες*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Muhlbauer, K.R (1995). *Κοινωνικοποίηση . θεωρία και έρευνα*. (Επ. σειράς : Παιδαγωγική και Εκπαίδευση 13) Π. Ξωχέλλης, Ν. Τερζής, & Α. Καψάλης. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη Α.Ε.
- Νιτσόπουλος, Μ. (1986-87). Αναπηρία και ταξική συνείδηση (Σχόλια σε μια επιχειρούμενη ενσωμάτωση των αναπήρων). *Τα εκπαιδευτικά*, 6, 30-43.
- Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2012). Αποτίμηση της πορείας των νομοθετικών αλλαγών τριάντα χρόνια μετά την ψήφιση του πρώτου νόμου για την ειδική αγωγή στην Ελλάδα. Στο Α. Ζώνου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου (Επιμ.), *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. (σσ.123-151) Αθήνα: Πεδίο.
- Ξηρομερίτη, Α.(1997) *Ειδική Εκπαίδευση: θεωρητικές αρχές- ερευνητικά δεδομένα και διδακτική παρέμβαση*. Πάτρα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών.

- Ξηρομερίτη –Τσακλαγκάνου. Α. (1984). Ιστορικά σημεία και σύγχρονα προβλήματα της Ειδικής Αγωγής. Αθήνα: *Σύγχρονη Εκπαίδευση*.
- Παντελιάδου, Σ., (2000). *Μαθησιακές δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη*. Αθήνα²: Ελληνικά Γράμματα.
- Παντελιάδου, Σ. & Αργυρόπουλος, Β.(2011). *Ειδική Αγωγή. Από την έρευνα στην διδακτική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο.
- Παντελιάδου Σ. και Πατσιοδήμου, Α. (2000). Στάσεις και Απόψεις των Εκπαιδευτικών για την Επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή. Ενέργεια 3.2.β ΕΠΕΑΕΚ. Θεσσαλονίκη: Action ΑΕ.
- Παπακωνσταντίνου, Π. (1982). Η επιμόρφωση ως θεσμός σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας με την εκπαιδευτική πράξη. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 9: 46-54.
- Παπασταυρινίδου, Γ., Καραγιάννη, Π. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2012). Ανακτώντας την ελπίδα για την Παιδαγωγική της Ένταξης. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επ.) *Αναπηρία και Εκπαιδευτική Πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ενταξιακής εκπαίδευσης* (σ.σ. 213-238) Αθήνα: Πεδίο.
- Πέτρου, Ι. (2007). Κοινωνιολογία. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Πολυχρονοπούλου– Ζαχαρογέωργα, Σ. (1995). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*, Αθήνα: Ατραπός.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Πόπορδας, Κ. (1996). *Γνωστική ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ρήγα, Α. (1997). Ο θεσμός της συνεκπαίδευσης στην Ελλάδα: Στάσεις και αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών. Στο Β. Φίλιας, (επιμ.). *Προβληματισμοί και Επισημάνσεις Ι*, (σσ. 154-161). Αθήνα: Σιδέρης.
- Ritzer, G., Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία, Σύνοψη 5^ο κεφ. Συστημική θεωρία Επιμέλεια Ιωάννα Καυτανζόγλου Μετάφραση 2012 Γιώργος Χρηστίδης 2012 Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ. <https://kritiki.gr/microsites/ritzer-social/chapter/ch05#@featured-feat-chapter-abstract>

- Rose, R. (2004). Εκπαιδευτική αξιολόγηση των προγραμμάτων ένταξης: αναζητώντας αποτελεσματικούς τρόπους. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις (Τόμος Α')*: Θεωρία (σσ. 209-234). Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Saleh, L. (1997). Ο θετικός ρόλος των δασκάλων στη συνεκπαίδευση, στο Ε. Τάφα, (επιμ.). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*, (σσ. 55-129). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (ανατύπωση 1998: 260-294).
- Sehrbrock, P. (2000). Ένταξη και inclusion: Δύο όψεις του ίδιου νομίσματος; Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα; Η εκαπιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες*, (σσ. 89-106). Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Σιάνου-Κύργιου, Ε. (1992). Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και ο κοινωνικά προκαθορισμένος ρόλος τους, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 66: 31-39.
- Σκανδάλης, Ι.(1982). *Τα καθυστερημένα άτομα στην ελληνική κοινωνία*. Ιωάννινα.
- Σούλης, Σ. (2002). *Παιδαγωγικής της ένταξης: Από το «σχολείο του διαχωρισμού» σε ένα «σχολείο για όλους»*, Τόμος Α'. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δάρδανος.
- Σούλης, Σ. (2008). *Ένα Σχολείο για Όλους: Από την έρευνα στην πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σούλης, Σ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Ε.Σ.Α.με.Α. Ανακτήθηκε από: <https://www.openbook.gr/ekpaideysi-kai-anapiria/>
- Soulis, Spyros. (2013). Ένα Σχολείο για Όλους: Άσκηση πολιτικής για την αναπηρία. Στο, *Από την ειδική αγωγή στη συνολική εκπαίδευση: Από το σχολείο σε μια κοινωνία για όλους*, (σσ. 41-54). Θεσσαλονίκη: Γράφημα. Ανακτήθηκε : https://www.researchgate.net/publication/291340020_Ena_Scholeio_gia_Olous_Askes_e_politikes_gia_ten_anaperia
- Στασινός, Δ. (1991). *Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Αντιλήψεις, θεσμοί και πρακτικές. Κράτος και ιδιωτική πρωτοβουλία (1906-1989)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τάσης, Θ. (2012). Ο διάλογος Habermas και Luhmann. *Θέσεις*, τ.χ. 119, Απρίλιος-Ιούνιος 2012, Αθήνα: Νήσος ανακτήθηκε: http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1183&Itemid=29

- Τάφα, Ε. (1998). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τάφα, Ε. (1997α). Πρόλογος, στο Ε. Τάφα, (επιμ.). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*, (σσ. 19-23). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τάφα, Ε. (1997β). Προσχολική παρέμβαση σε νηπιαγωγεία συνεκπαίδευσης για παιδιά με προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς. Στο Τάφα, Ε. (επιμ.). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*, (σσ. 88-129). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τζουριάδου, Μ. (1995). *Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Τζουριάδου, Μ. (1997). Ο εκπαιδευτικός για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες: Ειδικός ή ενσωματικός; Η Ευρωπαϊκή του διάσταση. Βάμβουκας, Ι.Μ. -Χουρδάκης, Γ. (Επιμελητές έκδοσης). Πρακτικά Ζ' διεθνούς συνεδρίου: 621-627. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τζουριάδου Μ (2000). Παιδιά με ειδικές ανάγκες στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής: η κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας στο Α. Κυπριωτάκης (επιμ.) *Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής*, (σ. 120-128), ΠΤΔΕ, Σχολή Επιστημών Κρήτης: Ρέθυμνο.
- Tilstone, C. (2004). Πρακτικές της ενταξιακής εκπαίδευσης για μαθητές με σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις (Τόμος Α)': Θεωρία* (σσ. 193-205). Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Tilstone, C. & Rose, R. (2012). Από την πολιτική έως την πράξη: Ένταξη μέσω της εκπαίδευσης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου- Ντέρου, & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιστ. Επιμ.), *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική: κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης* (σσ. 123-151). Αθήνα: Πεδίο.
- Τσιναρέλης, Γ. (1993). *Η ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μύθοι και πραγματικότητα*. Επειδή η διαφορά είναι δικαίωμα, 46-47: 18-29.
- Τσίρος, Ν. (2005). Η θεματική των κοινωνικών αντιθέσεων και συγκρούσεων στη συστημική θεωρία του Niklas Luhmann. *Θέσεις*, τ.χ. 90, περίοδος: Ιανουάριος – Μάρτιος 2005

http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=882&Itemid=29

Τσίρος, Ν. Η κριτική του Παναγιώτη Κονδύλη στη θεωρία του επικοινωνιακού πράττειν του Jurgen Habermas/ ανακτήθηκε από : http://www.grissh.gr/system/articles/assets/54be/06ab/d36a/3675/6200/003d/origin_al/JRN-5381_UK6840_01.pdf?1421739691.

Φραγκουδάκη, Α. (1985) *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα*. Αθήνα: Παπαζήση .

Φουκώ, Μ. (2010). *Οι μη κανονικοί. Παραδόσεις στο Κολέγιο της Γαλλίας (1974-1975)*. Αθήνα: Εστία.

Χαραμής, Π. (2000). «Ένταξη Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στην Εκπαίδευση: το ζήτημα της αξιολόγησης», στο: Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (επιμ.) (2000)β Άτομα με Ειδικές Ανάγκες και η Ένταξή τους, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χαρούπιας, Α. (1997) *Ειδική εκπαίδευση. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Ατραπός.

Χαρούπιας, Α. (2004). Η ισότιμη συνεκπαίδευση (inclusion). Ανακτήθηκε από: http://imm.demokritos.gr/epeaek/library_attach/20041261621220.charoupiasp2-1.pdf

Χρηστάκης, Κ. (1994). *Θέματα Ειδικής Αγωγής: Η ειδική τάξη. Έννοια-Φιλοσοφία-Οργάνωση*. Αθήνα: Τελέθριον

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Ainscow, M. (1997). Towards inclusive schooling, *British Journal of Special Education*, 24(1), 3-6.

Allan, J. (Ed.) (2003). *Inclusion, participation and democracy*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Anderson, C. J. K., Klassen, R. M. and George, G. K. (2007). Inclusion in Australia. what teachers say they need and what school psychologists can offer. *School Psychology International*, 28(2), 131-147

- Angelides, P. (2008). Patterns of inclusive education through the practice of student teachers. *International Journal of Inclusive Education*, 12, 317-329. 10.1080/13603110601103253.
- Antia, S. D., Stinson, M. S. & Gaustad, M. (2004). Developing membership in the education of deaf and hard-of-hearing students in inclusive settings, in Mitchell, D. (ed.) *Special educational needs and inclusive education: Major themes in education*, Vol. II, pp. 463. New York: RoutledgeFalmer.
- Armstrong, F., Armstrong, D., & Barton, L. (Eds) (2000). *Inclusive Education - Policy, Contexts and Comparative Perspectives*. London: David Fulton.
- Austin, V. L. (2001). Teachers' beliefs about co-teaching. *Remedial and Special Education*, 22(4): 245-255.
- Avramidis, E., Bayliss, P. & Burden, R. (2000a). A survey into mainstream teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school in one local educational authority, *Educational Psychology*, 20(2), 193–213.
- Avramidis, E., Bayliss, P. & Burden, R. (2000b) Students teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school, *Teaching and Teacher Education*, Volume 16, Issue3, pp.: 277-293.
- Baglieri, S. & Knopf, J. (2004). Normalizing difference in inclusive teaching. *Journal of Learning Disabilities*, 37 (6), 525-529.
- Bailey, J. (1998). Medical and Psychological Models in Special Education. In C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Eds), *Theorizing Special Education* (pp. 44-61). London: Routledge.
- Baker, D. (2008). Issue definition in rights-based policy focused on the experiences of individuals with disabilities: an examination of Canadian parliamentary discourse. *Disability and Society*, 23 (6), 571-583.
- Ballard, K. (1997). Inclusion, Paradigms, Power and Participation. In C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Eds), *Towards Inclusive Schools?* (pp. 1- 15). London: David Fulton Publishers.
- Bandura A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. New Jersey: PrenticeHall, σ. 104-105.

- Barnes, C. (1997). A Legacy of Oppression: A History of Disability in Western Culture. In L. Barton & M. Oliver (Eds), *Disability Studies: Past, Present and Future*. Leeds: Disability Press.
- Barnes, C. (1991). *Disabled People in Britain and Discrimination*. London: Hurst and Co.
- Barton, B. (2009). Dreams deferred: disability definitions. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 36 (4), 13-24.
- Barton, L. (2004). The Disability Movement: Some Observations. In J. Swain, S. French, C. Barnes & C. Thomas (Eds), *Disabling Barriers- Enabling Environment* (pp. 285-289). London: Sage Publications.
- Barton, L. (1993). The Struggle for Citizenship: *The Case of disabled people*. *Disability, Handicap & Society*, 8 (3), 235-247.
- Barton, L. & Oliver, M. (Eds) (1997). *Disability Studies: Past, Present and Future*. Leeds: The Disability Press.
- Bayliss, J. (1998). Models of Complexity: Theory-Driven Intervention Practices. In C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Eds), *Theorizing Special Education* (pp. 61-79). London: Routledge.
- Benjamin, S. (2002). *The micropolitics of inclusive education*. Buckingham: Open University Press.
- Bernard, A.K. (2001). Thematic studies: Education for All and Children Who are Excluded. *World Education Forum: Education for All 2000 Assessment (coordinated by the United Nations Children's Fund)*. Paris, France: UNESCO. Retrieved 27 January 2016, from <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001233/123330e.pdf>
- Beveridge, S. (2005). *Children, Families and Schools: Developing partnerships for inclusive education*. Abingdon, Oxon: RoutledgeFalmer.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (1970), *La reproduction*, Paris, Deminuit.
- Bonnie, S. (2004). Disabled People, Disability and Sexuality. In J. Swain, S. French, C. Barnes & C. Thomas (Eds), *Disabling Barriers-Enabling Environments* (pp. 125-133). London: Thousand Oaks.

- Booth, T. & Ainscow, M. (1998). *From Them to Us: An International Study of Inclusion in Education*. London: Routledge.
- Bowens, J. & Hourcade, J.J. (1995). *Cooperative teaching: Rebuilding the school house for all students*. Aystin, TX: Pro-Ed.
- Brodine, J. & Lindstrand, P. (2007). Perspectives of a school for all, *International Journal of Inclusive Education*, 11(2), 133–145.
- Brown P. I. & Shearer J. (2004). Challenges for inclusion within a quality of life model for the 21st century. In Mitchell, D. (ed.). *Special educational needs and inclusive education: Major themes in education*, Vol. II, pp. 139-156. New York: RoutledgeFalmer.
- Buchler, Ch., Allen, M. (1974). *Einfuehrung in die Humanistische Psychologie*. Stuttgart: Klett
- Campbell, C., Gillborn, D., Lunt, I., Sammons, P., Vincent, C., Warrens, C. & Whitty, G. (2001). *Research Matters*, London: Institute of Education, University of London, pp. 1 – 12.
- Canevaro, A. (1984). Lessons from the periphery, *Prospects: Quarterly Review of Education*, 14(3), 315-330.
- Carrington, S. & Robinson, R. (2004). A case study of inclusive school development: a journey of learning. *The International Journal of Inclusive Education*, 8(2), 141-153.
- Carrington, S. (1999). Inclusion needs a different school culture. *International Journal of Inclusive Education*, 3, 257-268.
- Center, Y., Ward, J., Parlmenter, T. & Nash R. C. (1985). Principals' attitudes toward the integration of disabled children into regular schools, *The Exceptional Child*, 32(3), 149-161.
- Chewning, B. & Sleath, B. (1996). Medication decision-making and management: a client-centred model. *Social Science Medicine*, 42 (3), 389-398.
- Clark, C., Dyson, A., & Millward, A. (1997). *New Directions in Mainstream Schools*. London: Cassell.
- Corbett, J. (2001). *Supporting Inclusive Education: A Connective Pedagogy*. London: Routledge.

- Connors, C. & Stalker, K. (2003). *The Views and The Experiences of Disabled Children and Their Siblings - A Positive Outlook*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Cook, L. & Friend, M. (1995). Co-teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*, 28(3): 1-16.
- Corker, M. & French, S. (1999). *Disability Discourse*. Buckingham: Open University Press.
- Curtin, M. & Clark, G. (2005). Listening to young people with physical disabilities' experiences of education. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52 (3), 195-214.
- Darcy, S. & Taylor, T. (2009). Disability citizenship: an Australian human rights analysis of the cultural industries. *Leisure Studies*, 28 (4), 419-441.
- Dieker, L. & Little, M. (2005). Secondary Reading: Not just for reading teachers anymore. *Intervention in School and Clinic*, 40(5): 276-283.
- Eastman, N. (1992). Psychiatric, psychological, and legal models of man. *International Journal of Law and Psychiatry*, 15, 157-169.
- Embury, D.C. & Dinnesen, M.S. (2012). "Co-teaching in Inclusive Classrooms Using Structured Collaborative Planning, *Kentucky Journal of Excellence in College Teaching and Learning*, Article 3.
- Farrell, M. (2010). *Debating special education*. London: Routledge.
- Finkelstein, V. (2001a). *A Personal Journey into Disability Politics*. The Disability Studies Archive, Centre for Disability Studies, University of Leeds, UK.
- Finkelstein, V. (2001b). *The Social Model Repossessed*. The Disability Studies Archive UK, Centre for Disability Studies, University of Leeds.
- Fisher, A.C. (2007). Creating a discourse of difference. *Education, Citizenship and Social Justice*, 2, 159-192.
- Fisher, D., Roach, V., & Frey, N. (2002). Examining the general programmatic benefits of inclusive schools. *International Journal of Inclusive Education*, 6 (1), 63-78.

- Freytag, C. (2003). *Factors influencing secondary co-teachers' perceptions of co-teaching: A path analytic model*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Central Florida, Orlando.
- Fulcher, G. (1989). *Disabling Policies? A Comparative Approach to Education Policy and Disability*. London: The Falmer Press.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: BasicBooks.
- Gargiulo, R. (2012). *Special education in contemporary society*. California: SAGE
- Gibb, G. S., Young, J. R., Allread, K. W., Dyches, T. T., Egan, M. W. & Ingram, G. F. (1997). A team-based junior high inclusion program: Parent perceptions and feedback, *Remedial and Special Education*, 18(4), 243-249.
- Gillespie, A., (2005). G. H. Mead: Theorist of the Social Act, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, vol. 35, Boston: Blackwell, pp. 19-39.
- Gurgur, H. & Uzuner, Y. (2010). A phenomenological analysis of the views on co-teaching applications in the inclusion classroom. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(1): 311-331.
- Hamilton, D. (2001). Introduction: New directions in research - education, teacher education and social justice. *International Journal of Inclusive Education*, 5, 93-95.
- Heward, W. (2009). *Exceptional children: An introduction to special education* (9th ed.). USA: Pearson Ed. Inc.
- Howard, G. (1999) . *Intelligence reframed: multiple intelligences for the 21st century*. New York: Basic Books.
- Hughes, B. (2002). Disability and the Body. In C. Barnes, M. Oliver & L. Barton (Eds). *Disability Studies Today* (pp. 58-76). London: Blackwell.
- Humphrey, N. & Symes, W. (2013). Inclusive education for pupils with autistic spectrum disorders in secondary mainstream schools: teacher attitudes, experience and knowledge. *International Journal of Inclusive Education*, 17(1), 32-46. doi: [10.1080/13603116.2011.580462](https://doi.org/10.1080/13603116.2011.580462)

- Johnson, A., (1984). Confluent Education Guided imagery can be an effective classroom tool, *The Way of Learning*, vol. 6, Langley USA: Context Institute , p. 38.
- Karagiannis, A., Stainback, W. & Stainback, S. (1996). Historical overview of inclusion, in Stainback, S. & Stainback, W. (eds). *Inclusion: A guide for educators*, pp. 17-27. Baltimore: Brookes, Pub. Co.
- Klinger, K. & Vaughn, S. (2002). The changing roles and responsibilities of an LD specialist. *Learning Disability Quarterly*, 25, 19-32.
- Korinek, L., McLaughlin-Laycock, V. et Walter-Thomas, C. S. (1995). Least restrictive environment and collaboration, *Preventing School Failure*, 39(3), 6-12.
- Krokstad, S. (2004). Disability in society - medical and non-medical determinants for disability pension in a Norwegian total county population study. *Social Science & Medicine*, 58 (10), 1837-1848.
- Leicester, M. (1999). *Disability Voice - Towards an Enabling Education*. London: Jessica Kingsley.
- Lewis, D. R., Johnson, D. R., Erickson, R. N., & Bruinincks, R. H. (1994). Multi-attribute evaluation of program alternatives within special education? *Journal of Disability Policy Studies*, 5 (1), 77-112.
- Madden, N.A. and R.E. Slavin. (1983). Mainstreaming Students with Mild Academic Handicaps: Academic and Social Outcomes. *Review of Educational Research* 53:519-569.
- Magiera, K., & Zigmond, N. (2005). "Co-teaching in Middle School Classrooms under Routine Conditions: Does the Instructional Experience Differ for Students with Disabilities in Co-taught and Solo-taught Classes?" *Learning Disabilities Research and Practice*, 20 (2): 79-85.
- Mand , J.m. (2003) *Lern- und Verhaltensprobleme in der Schule*, Kohlhammer, Stuttgart
- Margalit, M., Mioduser, D., Al-Yagon, M. & Neuberger, M. (1997). Teachers' and peers' perceptions of children with learning disorders: Consistency and change, *European Journal of Special Needs Education*, 12(3), 225-238.

- Mastropieri, M. A., Scruggs, T. E., Graetz, J., Norland, J., Gardizi, W., & McDuffie, K. (2005). Case studies in co-teaching in the content areas: Successes, failures, and challenges. *Intervention in School and Clinic*, 40: 260-270.
- Matt, H. (1992). Podlesch, W., Schmitt, B., Integration von Kindern mit geistiger Behinderung und Kindern mit schweren Mehrfachbehinderungen. Wissenschaftliche Begleitung des landesweiten Schulversuchs (Bd. 1, 1990/91), *Padagogisches Zentrum*, Berlin.
- Mead, G., H. (1962). *Mind, Self, and Society From the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Meisals, J. Ed. *Mainstreaming, Past and Future Issues*. Erlbaum, Hillsdale, N.J., 1986.
- Mondejar-Jimenez, J., Vargas-Vargas, M., Mondejar-Jimenez, A., & Bayot- Mestre, A. (2009). An approach to the socio-labour situation of disabled women in rural communities in a Spain region. *Disability and Rehabilitation*, 31 (16), 1328-1337.
- Morris, J. (Eds) (1996). *Encounters with Strategies: Feminism and Disability*. London: The Women's Press.
- Muehl, H.(1987), Integration von Kindern und Jugendlichen mit geistiger Behinderung . Gemeinsam Erziehung mit Nichbehinderten in Kindergarten und Schule , Berlin.
- Mundy, L. (2002). A world of their own. *The Washington Post Magazine*, Sunday 31 March, W22.
- Murawski, W. W. (2010). *Collaborative teaching in elementary schools. Making the co-teaching marriage work!* California: Corwin.
- Norwich, B. (2000). Inclusion in education: From concepts, values, and critique to practice, in Daniels, H. (ed.). *Special education re-formed. Beyond rhetoric?*, pp. 5-30. London: Routledge Falmer Press.
- Oates, R. K. (1996). It's time to have another look at the medical model. *Child Abuse and Neglect*, 20 (1), 3-5.
- Oliver, M. (2004). Education for all? A perspective on an inclusive society, in Mitchell, D. (ed.) *Special educational needs and inclusive education: Major themes in education*, Vol. II, pp. 86-100. New York: RoutledgeFalmer.

- Oliver, M. (1996). *Understanding Disability - From Theory to Practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Oliver, M. (1990). *The Politics of Disablement*. London: Macmillan.
- Ortland., B. (2006). *Die eigene Behinderung im Fokus*, Bad Heilbrunn
- Parsons, T., Shills, E., A. (2001). *Toward a general theory of action: theoritical foundation for the social sciences*, New Jersey: Transaction Publishers.
- Peters, S. (2004). *Inclusive Education: An EFA strategy for all children*. World Bank. Retrieved 12 February 2015, from <http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079993288/Inclusive Edu efa strategy for children.pdf>
- Pijl, J., Meijer, C., & Hegarty, S. (1997). *Inclusive Education: A Global Agenda*. London: Routledge.
- Reed, J. & Watson, D. (1994). The impact of the medical model on nursing practice and assessment. *International Journal of Nursing Studies*, 31 (1), 57-66.
- Rembis, M. (2009). (Re)Defining disability in the “genetic age”: behavioural genetics, “new” eugenics and the future of impairment. *Disability and Society*, 24 (5), 585-597.
- Reindal, S. M. (2010). Defining disability: a rejoinder to a critique. *Nordic Journal of Applied Ethics*, 4 (1), 125-135.
- Reindal, S. M. (2009). Disability, capability, and special education: towards a capability-based theory. *European Journal of Special Needs Education*, 24 (2), 155-168.
- Reiter, S. (2000). Society and disability: A model of suport in special education and rehabilitation, *Focus on Exceptional Children*, 32(8), 1-14.
- Robinson, C. & Stalker, K. (1999). *Groing Up with Disability-Research Highlights in Social Work*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Rose, R. (2004). *Εκπαιδευτική αξιολόγηση των προγραμμάτων ένταξης*. Στο Ζώνιου- Σιδέρη, Α. (επιμ.). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις*. Τόμος Α'. Θεωρία Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα,: 209-234.
- Schroeder, C. (1994). Community partnerships and medical models of health? I don't think so... *Public Health Nursing*, 11 (5), 283-285.

- Sebba, J. & Ainscow, M. (1996). International developments in inclusive schooling: Mapping the issues. *Cambridge Journal of Education*, 26(1): 5-18
- Shakespeare, T. & Watson, N. (2001). The social model of disability: an outdated ideology? *Research in Social Science and Disability*, 2, 9-28.
- Sherif, M. (1967). *Group Conflict and cooperation*. London.
- Siebers, T. (2008). *Disability Theory*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Sileo, M.J. & Van Garderen, D. (2010). Creating Optimal Opportunities to Learn Mathematics. Blending Co-Teaching Structures with Research Based Practices. *Teaching Exceptional Children*, 42(3): 14-21.
- Singh, R. (2009). Meeting the Challenge of Inclusion-from Isolation to Collaboration. In M. Alur & V. Timmons (Eds.), *Inclusive Education across Cultures: Crossing Boundaries, Sharing Ideas* (pp. 12-29). New Delhi: SAGE Publications.
- Slee, R. (1998). The Politics of Theorizing Special Education. In C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Eds), *Theorizing Special Education* (pp. 127- 137). London: Routledge.
- Slee, R. (1997). Imported or important theory? Sociological interrogations of disablement and special education. *British Journal of Sociology of Education*, 18, 407-419.
- Steiner G., Perry, P. (1997). *Achieving Emotional Literacy*. London: BloomsburyM .
- Sticker, H. (1997). *A History of Disability*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Swain, J., French, S., Barnes, C., & Thomas, C. (Eds) (2005). *Disabling Barriers-Enabling Environments*. London: Thousand Oaks.
- Tajfel, H. & Turner, J.C. (1979). An Interactive theory of intergroup conflict. In: Austin, W.G. & Worchel, S (ed.). *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Monterey, Calif: Books, Cole.
- Tajfel, H. et al., (1971). Social categorization and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 1, No 2, σσ. 149-178.

- Thomas, C. (2004). How is disability understood? An examination of sociological approaches. *Disability and Society*, 19 (6), 569-583.
- Thomas, C. (2002). Disability Theory: Key ideas, issues and thinkers. In C. Barnes, M. Co & L. Barton (Eds), *Disability Studies Today* (pp. 38- 57). London: Blackwell.
- Thomas, C. (1999). *Female Forms - Experiencing and Understanding Disability*. Buckingham: Open University Press.
- Thomas, C., Walker, D., & Webb, J. (1997). *The Making of the Inclusive School*. London: Routledge.
- Titchkosky, T. (2009). Disability images and the art of theorizing normality. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 22 (1), 75-84.
- Tomlinson, S. (1982). *A Sociology of Special Education*. London: Routledge and Kegan Paul.
- UNESCO, (2005), Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All, Published in 2005 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 7, place de Fontenoy, 75352 PARIS 07 SP
- UNESCO (1994). The Salamanca Statement and framework for action on special needs education, in Mitchell, D. (ed.) *Special educational needs and inclusive education: Major themes in education*, Vol. I, pp. 382-385. New York: RoutledgeFalmer.
- Vislie, L. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the western European societies. *European Journal of Special Needs Education*, 18 (1), 17-35.
- Vlachou, A. (2006). Role of special/support teachers in Greek primary schools: a counterproductive effect of “inclusion” practices. *International Journal of Inclusive Education*, 10 (1), 39-58.
- Vlachou, A. (2004). Education and inclusive policy-making: implications for research and practice. *Inclusive Education*, 8 (1), 3-21.
- Vlachou, A. (1997). *Struggles for Inclusive Education*. Buckingham: Open University Press.
- Vlachou-Balafouti, A. & Zoniou-Sideris, A. (2000). Greek Policy Practices in the Area of Special/Inclusive Education. In F. Armstrong, D. Armstrong & L. Barton (Eds),

Inclusive Education - Policy, Contexts and Comparative Perspectives (pp. 27-42).
London: David Fulton Publishers.

Warren, C. & Alston, A J. (2004). An Analysis of the Barriers and Benefits to Diversity Inclusion in North Carolina Secondary Agricultural Education Curricula. *Journal of Southern Agricultural Education Research*, 54(1), 34-47

Watkins, A. (ed.) (2003). *Αρχές-Κλειδιά της Ειδικής Αγωγής*. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.

Weber, The Theory of Social and Economic Organization, εκδ. Simon & Schuster, New York 1997, σ. 118-123.

Whitty, G., (2002). *Making Sense of Education Policy*, Paul Chapman, London

Williams, B.T. (2000). *Collaboration for inclusive education: Developing successful programs*, Allyn & Bacon, Boston.

Yoshida, R. K. & Ketzenberger, K. Y. (2000). Mainstreaming, in Reynolds, G. R., Mann, L. & Flecher-Jansen, E. (eds). *Encyclopedia for Special Education: A reference for the education of the handicapped and other exceptional children and adults*, Vol. 2, pp. 11-32. New York: John Wiley and Sons.

Zoniou-Sideri, A., & Vlachou, A. (2006). Greek teacher's belief systems about disability and inclusive education. *International Journal of inclusive Education*, 10(4/5): 379-394.